

**การตัดสินใจทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย :
แนวคิดและรูปแบบลักษณะ**
**Political Decision on the Democratic Way of Life :
Concept and Forms**

สัญญา เคนาภูมิ
Sanya Kenaphoom
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
Faculty of Political Science and Public Administrator
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Rajabhat Maha Sarakham University

บทคัดย่อ

การเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการเมืองที่ให้ความสำคัญกับพลเมืองของรัฐเป็นหลัก ซึ่งมีฐานคิดว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย และอำนาจอธิปไตยที่ใช้ไปก็เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของประชาชน สามหลักการดังกล่าวนำมาสู่การพิจารณากระบวนการตัดสินใจทางการเมืองของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพราะการตัดสินใจทางการเมืองมันมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย รูปแบบและวิธีการใช้อำนาจอธิปไตย ตลอดจนผลประโยชน์หรือผลกระทบที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามการตัดสินใจทางการเมืองที่เกิดขึ้นย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานของอรรถประโยชน์ทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นอธิบายด้วยทฤษฎีปัจจัยกำหนด ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน ทฤษฎีจิตวิทยา และทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล ผลของการตัดสินใจทางการเมืองที่ปรากฏออกมาสามารถสรุปโดยสังเขปเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ บทบาทผู้สังเกตการณ์ บทบาทผู้มีส่วนร่วม และบทบาทความเป็นหุ้นส่วน รัฐในฐานะที่เป็นองค์กรกำหนดทิศทางของประเทศจำเป็นต้องพิจารณาประกอบการกำหนดนโยบายสาธารณะที่ต้องมุ่งทั้งการตอบสนองความต้องการของพลเมืองและการพัฒนาประเทศสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การตัดสินใจทางการเมือง, ผู้สังเกตการณ์ทางการเมือง, ผู้มีส่วนร่วมทางการเมือง, ความเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง

Abstract

The democracy politics is importance to the citizens, which has an assumptions stating that the sovereignty is belong to the people, the people is the one who used the sovereignty, and the sovereignty used for the supreme benefit to the people. These lead to consider the political decisions of citizens in a democracy, because of it related with the owner of sovereignty, forms and methods of sovereignty as well as the benefits or consequences happened. However, the political decision happened is depended on the basis of the political utility whether it is explained by the deterministic theories, the exchange theory, the psychology theories and the consciously rational theories. Thus, the outcome of political decisions could be summarized briefly as three forms namely; the political observant, the political participant, and the political partnership. Therefore, state as organization directed the country need to consider assemble for making the public policy by focusing on responding to the demands of citizens and the country's development towards excellence and sustainability.

Keywords: Political Decision, Political Observant, Political Participant, Political Partnership

บทนำ

การเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้เพื่อการมีอำนาจ (Power) อำนาจหน้าที่ (Authority) หรือความขัดแย้ง (Conflict) (David Easton. 1960) ซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการทางสังคมในรูปของกิจกรรมที่มีทั้งการแข่งขันและการร่วมมือ และการใช้อำนาจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในระดับบุคคล กลุ่มคนต่อกลุ่มคน และสังคมต่อสังคม (Wolin, Sheldon S. 1960) อย่างไรก็ตามในสภาพของความเป็นจริงการเมือง (Politics) กลับกลายเป็นเรื่องของอิทธิพลและผู้ทรงอิทธิพลหรือผู้ที่สามารถได้รับหรือกอบโกยสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ ในสังคมอัน ได้แก่ อำนาจ ความเคารพนับถือ ความนิยมชมชอบ ความยุติธรรม ความอยู่ดีกินดี ความมั่นคง ชำนาญ และความรอบรู้ได้มากที่สุด (Harold D Lasswell. 1970) ซึ่งโดยหลักการแล้วการเมืองควรเป็นเรื่องศาสตร์และศิลป์ของการปกครองที่เกี่ยวกับการจัดการงานสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับ (1) รัฐ (2) อำนาจ และ (3) นโยบายสาธารณะ (Herbert M. Levine. 1982 : 1) ปรากฏออกมาในลักษณะการปกครอง การดูแล จัดการให้มนุษย์อยู่กันอย่างเป็นธรรมและเป็นระเบียบซึ่งเป็นส่วนหนึ่งวิถีชีวิตมนุษย์การเมืองจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญทั้งต่อบุคคล สังคม เศรษฐกิจ และประเทศชาติ มีความสัมพันธ์กับอำนาจและการแบ่งปันผลประโยชน์ในสังคม หากประเทศใดมีระบบการเมืองที่ดี ประเทศนั้นมักจะเจริญรุ่งเรืองและพัฒนาก้าวหน้าไปในทิศทางที่พึงประสงค์

ผลงานวิจัยภาพใหญ่ของมนุษยชาติเรื่องของการเมืองการปกครองที่มนุษย์เราได้คิดขึ้น ทดลอง ตลอดจนปฏิบัติจริงกับสังคมมนุษย์มาอย่างยาวนานทั้งรูปแบบการปกครองโดยคนๆ เดียว กลุ่มคน ตลอดจน ประชาชนทั้งมวล เราได้เห็นธรรมราชา ได้เห็นทรวราช คนาริปไตย อภิชนาริปไตย สังคมนิยม เผด็จการเบ็ดเสร็จ เสรีประชาธิปไตย ผลงานทางการเมืองการปกครองของมนุษยชาติที่น่าจะเป็นตัวบ่งชี้ได้ว่านำความสุขสงบสันติมาสู่มนุษย์ที่ดีที่สุดในท่ามกลางวิธีการต่างๆ เห็นจะไม่พ้น รูปแบบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ดังจะเห็นเชิงประจักษ์ถึงความเจริญรุ่งเรืองโดยภาพรวมของรัฐประชาธิปไตยได้ชัดเจนพอสมควร ซึ่งการเมืองแบบเสรีประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการเมืองที่ส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนในกระบวนการทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้แล้วแต่ว่าเป็นระบบประชาธิปไตยแบบโดยตรง หรือระบบประชาธิปไตย แบบโดยอ้อม (สัญญา เคนาภูมิ. 2558ก : 563-565)

รูปแบบการเมืองแบบประชาธิปไตยเน้นไปที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน ให้ความสำคัญกับประชาชนยิ่งประชาชนเป็นศูนย์กลางของการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง การเมืองจึงเป็นเรื่องของคนทุกคน เพราะทุกคนไม่สามารถปฏิเสธผลกระทบที่เกิดจากการเมืองต่อการดำเนินชีวิตของตนได้ ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของ “การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation)” ในหลายลักษณะ เช่น การสนับสนุนเพื่อเรียกร้องต่อรัฐบาล (Support and demand) ความพยายามเพื่อก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการใช้อิทธิพลต่อการปฏิบัติงานรัฐบาล (Influence) การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายของพลเมือง (Legitimate) การกระทำที่มีตัวแทนทางการเมือง (Representation) การไม่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (Alienation) ความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมทางการเมือง (Active) หรือ ความตื่นตัวทางการเมืองเป็นพิเศษ (Activists) การกระทำที่มีต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา (Persistence continuum) การเข้ามามีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติการของราชการ (Bureaucratic actions) และนโยบายสาธารณะ (Public policy) การกระทำที่มีผลต่อการเมืองในระดับชาติ (National politics) และการเมืองในระดับท้องถิ่น การกระทำทางการเมือง (Political action) (Myron Wiener, 1971 : 161-163) อย่างไรก็ตามทิศทางการพัฒนาส่วนใหญ่มีเป้าหมายในการพัฒนาทางการเมืองการปกครองของตนไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี หรือประชาธิปไตยแบบรัฐสภา นอกจากนี้ยังมีประชาธิปไตยอีกรูปแบบหนึ่งคือ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นรูปแบบที่มีตัวแทนที่เน้นการให้โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง และกระบวนการตัดสินใจในการบริหารจัดการในระดับต่างๆ มากขึ้น (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. 2541) โดยเฉพาะการกำหนดบทบาทของประชาชนมากขึ้นในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเน้นการเปิดช่องทางการมีส่วนร่วมในการบริหารของรัฐบาลมากขึ้น (บวรศักดิ์ อุวรรณโน. 2550 : 66)

แม้จะเป็นที่เข้าใจกันดีว่าการเมืองแบบประชาธิปไตยจะนำมาซึ่งสิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียมของพลเมือง อัตราเร่งของการพัฒนาประเทศมีสูงกว่าประเทศที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยล้มเหลว มาโดยตลอด เนื่องจากยังขาดองค์ประกอบสำคัญซึ่งเป็นรากฐานของประชาธิปไตย คือการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือวัฒนธรรมแบบพลเมือง ทำให้อำนาจ

ของประชาธิปไตยไทยไม่แข็งแกร่งหนักแน่นพอ ขณะที่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจะเป็นเครื่องค้ำจุนระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพได้ (พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, 2558 : 70)

ดังนั้นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนที่สนับสนุนให้ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้นทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองเรื่องราวต่างๆ เริ่มตั้งแต่การริเริ่มหาปัญหา การออกนโยบาย การนำไปปฏิบัติ การติดตามและประเมินผล (อนุก เหล่าธรรมทัศน์, 2543 : 131; ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2541: 60; คณินิจ ศรีบัวเอื้อม และคณะ, 2545) จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จำเป็นต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองจนกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาให้ประชาชนมีจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง เช่น การมองสังคมอย่างที่ตนเป็นเจ้าของ ปัญหาของสังคมและประเทศชาติที่เกิดขึ้นเหล่านั้นเป็นปัญหาของตัวเอง และเชื่อว่าตนเองมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ให้ดีขึ้นได้ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา แก้ไขปรับปรุง เปลี่ยนแปลงอย่างจริงจัง (พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, 2557) อย่างไรก็ตามประเด็นสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงอยู่ในเรื่องของการตัดสินใจทางการเมือง (Political Decision) ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็น ภูมิหลัง ความรู้ ความเชื่อ ความเห็น ตลอดจนค่านิยมทางการเมือง ด้วยเหตุผลที่ยิ่งใหญ่คือ ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และมักจะตัดสินใจโดยยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Self-Centered Viewpoint) (รัตนะ ปัญญาภา และคณะ, 2558 : 3-4) ฉะนั้นการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับการตัดสินใจทางการเมืองจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาเป้าหมายของการตัดสินใจทางการเมืองที่พึงประสงค์นำไปสู่การพัฒนาการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี

การตัดสินใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

โดยหลักการแล้วเป็นที่ทราบกันว่าการเมือง (Politics) ในความหมายที่พึงประสงค์เป็นเรื่องของการแสวงหาอำนาจ แล้วใช้อำนาจในการจัดสรรทรัพยากรของรัฐที่มีอยู่อย่างจำกัด แบ่งปันส่วนทรัพยากรนั้นให้แก่พลเมืองในรัฐอย่างเสมอภาคบนพื้นฐานของความยุติธรรมสูงสุด การให้ความหมายลักษณะนี้ออกมาในลักษณะ “โลกสวย” หรือในเชิงอุดมคติ ซึ่งไม่ได้สอดคล้องกับความเป็นจริงเลยที่ผู้มีอำนาจทางการเมืองมักจะแสวงหาประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้องเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามเราปฏิเสธไม่ได้ว่าปฏิกชนบุคคลย่อมมีกิเลส หรือความเห็นแก่ตัวเป็นฐานคติเบื้องต้นขึ้นอยู่กับว่าบุคคลใดจะมีมากน้อยต่างกันอย่างไร นักปรัชญาการเมืองทั้งหลายจึงพยายามที่จะเสนอรูปแบบทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้บุคคลผู้เข้าสู่อำนาจทางการเมืองใช้อำนาจเพื่อตนเองให้น้อยที่สุด เปิดโอกาสให้ทุกคนในรัฐซึ่งถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการเมือง (Political Stakeholder) ได้เข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจทางการเมืองให้มากที่สุด จึงมาลงเอยในรูปแบบเสรีประชาธิปไตยที่โดยหลักการมีความสอดคล้องกับความหมายของการเมืองในลักษณะที่พึงประสงค์ที่สุด

1. **หลักการการเมืองตามระบบประชาธิปไตย** ในหลักการที่ว่า “การเมืองเป็นเรื่องของการแสวงหาอำนาจและใช้อำนาจเพื่อจัดสรรผลประโยชน์” หลักการนี้นำไปสู่การศึกษาให้เห็นรูปธรรมซึ่งออกมาในลักษณะเป็นกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เช่น ความสนใจการเมือง การหาความรู้ทางการเมือง การพูดคุยเรื่องการเมือง การวิพากษ์วิจารณ์การเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การเคลื่อนไหวทางการเมือง การเป็นสมาชิกกลุ่มการเมือง การชุมนุมทางการเมือง การประท้วง การเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง การได้รับตำแหน่งทางการเมือง การแสดงบทบาทของนักการเมือง ฯลฯ เป็นต้น เหล่านี้หากเป็นไปตามความหมายของการเมืองตามระบบประชาธิปไตย ในลักษณะที่พึงประสงค์ ก็ออกมาในลักษณะที่เป็นไปเพื่อประชาชนโดยส่วนรวมบนพื้นฐานของหลักการแห่งประชาธิปไตย (สัญญา เคนาภูมิ, 2558ข : 181-199)

1.1 **หลักการแห่งฐานคติของประชาธิปไตย (Democracy assumptions)** ซึ่งเป็นประชาธิปไตยในเชิงอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ที่ให้ความสำคัญกับหลักการ 3 ประการ คือ (1) หลักมนุษย์เป็นผู้มีสติปัญญา รู้จักใช้เหตุผล รู้ดีชั่ว และ

สามารถปกครองตนเองได้ (2) หลักสิทธิและเสรีภาพ เสรีภาพ หมายถึง ทำได้โดยปลอดอุปสรรค ส่วนสิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม การใช้เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยนั้น จะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพก่อให้เกิดความเดือดร้อนกับผู้อื่นในสังคมด้วย (3) หลักความเสมอภาค ความเสมอภาคหรือเท่าเทียมกัน เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นใด เพศใด มีฐานะทางเศรษฐกิจหรือฐานะทางสังคมอย่างไรต่างเท่าเทียมกัน เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง การได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย การแสวงหาความก้าวหน้าในชีวิต กระจายรายได้ นำเอาทรัพยากรทางสังคมมาใช้ประโยชน์ ลดช่องว่างระหว่างชนชั้น

1.2 หลักการแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (Democracy domination) ดังต่อไปนี้ (1) หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (2) หลักอำนาจอธิปไตยโดยปวงชน (3) หลักอำนาจอธิปไตยเพื่อปวงชน (4) หลักเหตุผล ร่วมกันคิด โดยต่างก็เสนอความคิดเห็น แล้วอาจมีการเปิดอภิปราย มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง ความคิดเห็นของใครที่มีเหตุผลดีกว่าก็จะได้รับเลือกให้เป็นวิธีการแก้ไขปัญหานั้นๆ ต่อไป (5) หลักเสียงข้างมาก การตัดสินใจเลือกวิธีการ ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งไม่สามารถหามติเอกฉันท์ได้ ต้องอาศัยเสียงข้างมากเป็นตัวตัดสินใจ (6) หลักความยินยอม ผู้ที่ได้รับเลือกให้เข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองย่อมได้รับความยินยอมจากปวงชน (7) หลักประนีประนอม แนวทางหรือวิธีปฏิบัติย่อมมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันหรือมีข้อขัดแย้งกันอาจใช้การประนีประนอมกัน โดยยึดหลักผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นเกณฑ์ ไม่จำเป็นต้องมีการลงคะแนนเสียงข้างมากก็ได้ (8) หลักความเสมอภาค ประชาธิปไตยเชื่อว่ามนุษย์ต่างก็มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน (9) หลักเสรีภาพ เช่น เสรีภาพในการพูด การเขียน การอบรมศึกษา การรวมตัวกันเป็นสมาคม เป็นต้น แต่ทั้งนี้เสรีภาพเหล่านี้จะถูกจำกัดโดยกฎหมาย

1.3 วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย (Democracy way of life) หมายถึง การดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เช่น การใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหาหรือข้อขัดแย้งระหว่างกัน การรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีสติสัมปชัญญะ ปราศจากอคติ และมีความอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน ความมีน้ำใจประชาธิปไตย ยอมรับเหตุผลที่น่าเชื่อถือดีกว่า

ยอมรับเสียงข้างมาก เคารพในศักดิ์ศรี สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีจิตใจกว้างขวาง พร้อมทั้งจะยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ความสนใจกิจการบ้านเมืองและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การรู้จักประนีประนอมมากกว่าที่จะตั้งต้นเอาชนะกันโดยอาศัยการขู่เข็ญ การมองโลกในแง่ดี สมาชิกของสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีศรัทธาและความหวังต่อชีวิตเสมอ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

อย่างไรก็ดีการเมืองเป็นเรื่องของการให้คุณค่า (Value) สูงสุดที่เกิดประโยชน์แก่ปัจเจกและส่วนรวม ทั้งนี้ปัจเจกย่อมจะคำนึงถึงอรรถประโยชน์แห่งตนเป็นการเบื้องต้น ประเด็นของการให้คุณค่าของการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงเกี่ยวข้องกับสามประเด็นตามลำดับ ดังนี้ (1) **การเห็นคุณค่าในหลักการ (Principle)** ซึ่งเป็นฐานคติของประชาธิปไตย (Democracy assumptions) ประกอบด้วย เชื่อในคุณค่าของมนุษย์ว่าเป็นผู้มีสติปัญญา เชื่อว่ามนุษย์ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพ และเชื่อมั่นในความเสมอภาคของมนุษย์ การที่บุคคลเห็นคุณค่าในหลักการนี้ถือว่าเขาเป็นผู้มีอุดมการณ์แบบประชาธิปไตย (Democracy ideology) (2) **การเห็นคุณค่าในรูปแบบการปกครองแห่งรัฐ (Democracy domination)** ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงจากหลักการข้อแรกถูกกระทำให้เป็นรูปธรรมออกมาลักษณะรูปแบบและโครงสร้างการปกครองของรัฐที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการแห่งประชาธิปไตย (Democracy principle) และ (3) **การเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย (Democracy way of life)** ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการเห็นคุณค่าในหลักการและรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย การดำเนินชีวิตปกติที่หลักการประชาธิปไตยได้ซึมลึกเข้าไปในจิตใจจนกระทั่งกลายเป็นอุปนิสัยที่แสดงพฤติกรรมออกมาสอดคล้องกับหลักการแห่งประชาธิปไตยนั้น ที่สุดเมื่อการเห็นคุณค่าทั้งสามประการถูกหลอมรวมกันอย่างเหนียวแน่นซึมลึกสู่กมลสันดานของปัจเจกก็จะนำไปสู่ “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย”

2. **การตัดสินใจทางการเมือง** ส่วนคำว่า “การตัดสินใจ (Decision Making)” เป็นกระบวนการของการหาโอกาสแสวงหาทางเลือกที่พอเป็นไปได้ ท่ามกลางทางเลือกจากงานต่าง ๆ ที่มีอยู่ (Simon, Herbert A. (1980) โดยอาจใช้เทคนิคในการพิจารณาทางเลือกหลายทางให้เหลือทางเลือกเดียว (Barnard, 1983) ซึ่งควรตั้งอยู่บนพื้นฐาน

ของข้อเท็จจริงและแนวทางที่จะเปลี่ยนแปลงไป (Moody. 1983) การตัดสินใจจึงเป็นกระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งจากหลายทางเลือกที่ได้พิจารณาหรือประเมินอย่างดีผ่านกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลเพื่อเลือกแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม โดยทางเลือกที่ดีที่สุดนั้นย่อมพิจารณาจากคุณค่า (Value) ที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีการตัดสินใจ โดยลักษณะของการตัดสินใจมีดังนี้ (1) การตัดสินใจเป็นกระบวนการ (Process) ต้องผ่านกระบวนการคิด พิจารณาไตร่ตรอง วิเคราะห์แล้ว ค่อยตัดสินใจเลือกทางที่ดีที่สุด (2) การตัดสินใจเกี่ยวข้องกับทางเลือก (Solution) เป็นการพยายามสร้างทางเลือกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (3) การตัดสินใจเกี่ยวข้องกับโครงสร้างและบทบาททางสังคม (4) การตัดสินใจเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมคน จะเห็นว่าการตัดสินใจเกี่ยวข้องกับแต่คนเดียว กลุ่มและทั้งองค์การ ซึ่งพฤติกรรมคนแต่ละคนก็แตกต่างกัน

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ทฤษฎีการตัดสินใจ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ อาจจำแนกได้อย่างน้อย 2 ประเภท ดังนี้ (ปิยะนุช เหลืองงาม. 2552)

2.1.1 ทฤษฎีบรรทัดฐาน (Normative Theory) เน้นแนวทางการตัดสินใจ น่าจะเป็น หรือควรจะเป็นเช่นใด จึงจะสามารถบรรลุถึง เป้าหมายที่ต้องการตัดสินใจได้ ซึ่งการพิจารณาว่าแนวทางใดเป็นแนวทางที่น่าจะเป็น หรือควรจะเป็นนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับวิจารณ์ฐานของบุคคลแต่ละคน ซึ่งอาจจะคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันก็ได้ ด้วยเหตุนี้การตัดสินใจโดยใช้ทฤษฎีนี้จึงมีลักษณะการพรรณนาแบบอุดมทัศน์ (Idea Type) มากกว่าจะเป็นแบบวิเคราะห์ถึงสภาพที่แท้จริง

2.1.2 ทฤษฎีพรรณนา (Descriptive Theory) เน้นการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาหนึ่งๆ จะต้องกระทำอย่างไรจึงจะสัมฤทธิ์ผลได้ไม่ว่าผลของการตัดสินใจนั้น จะเป็นที่ชื่นชอบหรือพึงพอใจ ของผู้ตัดสินใจหรือไม่ก็ตาม หรือ การตัดสินใจโดยใช้ทฤษฎีนี้จะพยายาม หลีกเลี่ยงการใช้ความรู้สึกนึกคิดใด หรือค่านิยมส่วนตัวของผู้ตัดสินใจมาเป็นหลักเกณฑ์ในการ ตัดสินใจ โดยมุ่งเน้นให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีเหตุผล มีความถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของบุคคล ทั่วไป ดังนั้น จึงได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่แน่นอน ตลอดจนมีการนำเอาเทคนิคสมัยใหม่ ต่างๆ เข้ามาช่วยในการตัดสินใจด้วย เพื่อที่จะให้การตัดสินใจนั้น มีความถูกต้องเหมาะสมที่สุด

จะเห็นว่าทั้งสองทฤษฎีตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utility Theory) การให้ความสำคัญสูงสุดกับคุณค่าที่จะเกิดขึ้นเมื่อได้ตัดสินใจแล้ว หากแต่ทฤษฎีบรรทัดฐาน (Normative Theory) ให้ความสำคัญกับคุณค่าที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของอัตวิสัย หรือความรู้สึกของปัจเจกเป็นหลัก ส่วนทฤษฎีพรรณนา (Descriptive Theory) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักเกณฑ์และวิธีการตัดสินใจอย่างอื่นที่ไม่ใช่อัตวิสัย

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจทางการเมือง การตัดสินใจทางการเมืองออกมาในลักษณะพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลที่เกิดขึ้น โดยสามารถพิจารณาได้จากปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการเมือง (Political behavior) ดังนี้

2.2.1 ทฤษฎีปัจจัยกำหนด (Deterministic theories) ทฤษฎีนี้มีฐานคิดว่าปัจจัยทางสังคมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของพฤติกรรมการเมือง เช่น ภูมิหลังของคนมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อพฤติกรรมการเมือง แนวความคิดหลักของทฤษฎีนี้ได้แก่ ตัวแบบแรงผลักดันทางสังคม (Social forces) ของ Lazarsfeld และทฤษฎีสนาม (Field theory) ของ Kert Levin ซึ่งเป็นทฤษฎีเสนอเงื่อนไขที่กำหนดรูปแบบของพฤติกรรม (จิตยา สุวรรณะชฎ. 2543)

2.2.2 ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล (Consciously Rational Theories) ทฤษฎีนี้เน้นที่ปฏิกิริยาของความสำนึก ตรรกะตรงของ ผู้โปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีต่อนโยบายของพรรคการเมือง สภาพของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และค่าบริหารการเลือกตั้ง ลักษณะเหล่านี้เป็นเหมือนกรอบความคิดเชิงเหตุผล (Rational framework) ของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเหมือนกับการตัดสินใจของผู้บริโภคในทางด้านเศรษฐศาสตร์ แนวความคิดที่สำคัญ คือ แนวคิดของ Anthony Downs เขียนเรื่อง An Economic Theory of Democracy และ Key ที่เขียนเรื่อง The Responsible Electorate (V.O. Key. 1966)

2.2.3 ทฤษฎีจิตวิทยา (Psychology Theories) ให้ความสนใจต่อปัจจัยทางด้านความรู้สึกหรือความผูกพันทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเมือง ตัวแบบทางจิตวิทยาที่นักรัฐศาสตร์ให้ความสนใจศึกษามาก ได้แก่ พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอันเกิดขึ้นจากความผูกพันทางจิตใจต่อพรรคการเมือง ซึ่งเน้นศึกษาอิทธิพลของความผูกพันพรรคการเมือง (Party identification) ความผูกพัน

พรรคการเมืองคือความจงรักภักดี หรือความเชื่อที่มีต่อพรรคการเมืองใดพรรคหนึ่ง คล้ายๆ กับประชาชนเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือศาสนา ว่าจะสามารถสนองประโยชน์ตามที่ตนต้องการได้ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ในขณะที่เดียวกันก็จะมีการถ่ายทอดความเชื่อนั้นต่อกันไปในรูปของกระบวนการเรียนรู้ในสังคม (Martin Harrop and William L. Miller. 1987)

2.2.4 ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) George Homans ได้พัฒนาทฤษฎีการแลกเปลี่ยน โดยเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งแตกต่างไปจากสัตว์โลกชนิดอื่นคือ มนุษย์จะคบหาสมาคมกันอย่างใกล้ชิดหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับ การสนองตอบความต้องการและทำประโยชน์ช่วยเหลือกันและกันมาน้อยเพียงใด ความต้องการและผลประโยชน์จึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนที่อยู่รวมกัน ในด้าน เศรษฐกิจ การสูญเสียประโยชน์ การได้รับรางวัลและการได้กำไร เป็นความรู้สึกสำนึก พื้นฐานในการคบหาสมาคม การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี การบริการให้แก่อีกฝ่าย หนึ่งก็ดี คนเราก็จะแสดงพฤติกรรมต่อผู้อื่นที่ซึ่งจะทำให้ตนเองได้รับประโยชน์มากที่สุด ถึงจะสูญเสียอะไรไปบ้างก็เป็นการสูญเสียเพียงเล็กน้อย ผลจากการที่เราได้กระทำอะไร ไปแล้ว คือรางวัล หรือกำไรจำนวนมากจากผู้อื่นเป็นการตอบสนอง (Johnson Doyle Paul. 1981)

อาจกล่าวได้ว่า การเมืองเป็นเรื่องของปัจเจกที่จะเห็นคุณค่าทางการเมือง ซึ่งคุณค่าทางการเมืองนั้นถือว่าเป็นค่านิยม อันเป็นความรู้สึกรัก ชอบ เกลียดชัง เป็นต้น **การตัดสินใจทางการเมืองของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับอรรถประโยชน์สูงสุด (Supreme utility) ของทางเลือกเท่าที่มีอยู่ ซึ่งการเห็นคุณค่าของอรรถประโยชน์นั้นอาจเป็นเรื่องของรูปธรรมตามทฤษฎีการแลกเปลี่ยน หรือ นามธรรมตามทฤษฎีจิตวิทยา เป็นต้น ก็ได้** โดยผ่านกระบวนการทางจิตใจ เริ่มด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ ข้อมูล การกำหนดทางเลือก การวิเคราะห์ทางเลือก และการตัดสินใจเลือกทางเลือก ที่มีคุณค่าที่สุดท่ามกลางทางเลือกที่มีอยู่ ดังนั้นหากจะพิจารณาความหมายของ “การตัดสินใจทางการเมือง (Political Decision Making)” “สามารถสรุปได้ว่าเป็นกระบวนการตัดสินใจที่เริ่มด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลทางการเมือง การวิเคราะห์คุณค่าทางการเมือง การตัดสินใจเลือกแนวทางการเมือง และที่สุด “ผลของการตัดสินใจทางการเมือง

จึงเป็นเรื่องของพฤติกรรมทางการเมือง (Political behavior) ด้วยการได้เข้าไปมีส่วนร่วม พัวพัน เกี่ยวโยง หรือกระทำใด ๆ ในกิจกรรมการเมือง"

รูปแบบการตัดสินใจทางการเมือง

การตัดสินใจทางการเมืองเป็นเรื่องของการเข้าไปมีส่วนในการกระทำใด ๆ ในกิจกรรมทางการเมืองเริ่มตั้งแต่ระดับต่ำสุดคือการสนใจทางการเมืองไปจนถึงระดับสูงสุดคือการเป็นตัวแสดงทางการเมือง อย่างไรก็ตามคำศัพท์ที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนในกิจกรรมใดๆ ซึ่งผู้เขียนพยายามเรียงตามน้ำหนักของความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) มีดังนี้

1. **การเฝ้าสังเกต (Observation)** หมายถึง การเฝ้าดูหรือศึกษาเหตุการณ์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจลักษณะธรรมชาติและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของเหตุการณ์หรือ ปรากฏการณ์นั้น ๆ (สุภาวค์ จันทวานิช. 2549 : 45) การเป็นผู้สังเกตการณ์ถือว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งจะนำไปสู่การประเมินค่า หรือการให้คุณค่ากับสิ่งที่ได้สัมผัสนั้น

2. **การมีส่วนร่วม (Participation)** หมายถึง กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง (Erwin, William. 1976) ซึ่งเป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการ การกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มเพื่อให้เกิดการปฏิบัติ (ยุพาพร รูปงาม. 2545 : 5)

3. **การประสานงาน (Coordination)** หมายถึง การจัดให้บุคคลทำงานสัมพันธ์และสอดคล้องกัน โดยตระหนักถึงภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ เป้าหมาย และมาตรฐานการปฏิบัติงาน (Fayol Henry. 1967 : 43) การประสานงานมิได้เพียงแต่จะจัดให้มีการประสานงานเท่านั้น หากแต่ต้องให้ทุกฝ่ายได้เข้าใจงานร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจ จึงเห็นได้ชัดเจนว่าข้อตกลงที่สำคัญของการประสานงานก็คือ ความร่วมงาน (Co-operating) ในการปฏิบัติงานเพื่อจะช่วยให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จนั่นเอง

4. **การร่วมงาน (Co-operation)** หมายถึง การทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลทั้ง 2 ฝ่ายเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต่างฝ่ายต่างยอมรับการร่วมมือจะมีผลให้สมาชิกของทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจ ในลักษณะเป็นกลุ่ม เป็นทีม ร่วมรู้ ร่วมคิด มีส่วนร่วมในการทำงาน ร่วมรับผิดชอบงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

5. **ความร่วมมือ (Collaboration)** หมายถึง การทำงานร่วมกันทำงานในกิจกรรมระหว่างองค์กร 2 องค์กรหรือมากกว่า มีคุณลักษณะความเป็นทางการและเป็นยุทธศาสตร์ทางเลือกสำหรับการสร้างสิ่งที่น่าสนใจร่วมกัน โดยการแบ่งปันการใช้การใช้อำนาจหน้าที่และบทบาทหน้าที่ร่วมกันในความรับผิดชอบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันและเป้าหมาย (Himmelman. 1996)

6. **การเป็นหุ้นส่วน (Partnership)** หมายถึง ลักษณะของแบบแผนที่มีความเกี่ยวข้องกับกระหนว่งผู้ดำเนินการที่มีจำนวนมากกว่าหนึ่งกลุ่ม หรือเป็นการร่วมมือกันระหว่างผู้ดำเนินการร่วมกันเพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน โดยกลุ่มผู้ดำเนินการด้านต่างๆ มีร่วมกันทำงานโดยมีเป้าหมายของการสร้างประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นทางสังคมและไม่สามารถดำเนินการได้เพียงผู้ดำเนินการกลุ่มเดียว (Mackintosh, 1992) การร่วมมือแบบหุ้นส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมแบบอาสาสมัครหรือการมีส่วนร่วมที่ถูกกำหนดเอาไว้ (Lowndes et al., 1997; Skelcher, 1996) โดยเฉพาะการทำข้อตกลงร่วมกันและความเกี่ยวข้องสำหรับภาคส่วนต่างๆ และความสามารถในการประนีประนอม เพื่อที่จะเกิดผลลัพธ์อย่างประสบความสำเร็จ เช่น การติดต่อที่บ่อยขึ้น ความเชื่อใจกันมากขึ้น ความเอาใจใส่ซึ่งกันความน่าเชื่อถือ การเปิดใจซึ่งกัน และความซื่อสัตย์จริงใจ เป็นต้น (Docklands Forum, 1996 and 1997)

จากคำศัพท์ที่ได้ยกมาข้างต้นหากแต่นำมาวิเคราะห์การตัดสินใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จำเป็นต้องนำหลักจิตวิทยาความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) เพราะความรู้สึกเป็นเจ้าของมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจทางการเมืองผ่านรูปแบบพฤติกรรมทางการเมือง หรือกล่าวได้ว่าบุคคลรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองมากขึ้นเพียงใดย่อมมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองมากขึ้นเท่านั้น เช่น การที่บุคคลรู้สึกว่าการเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัว เพราะเป็นเรื่องของนักการเมือง ตนเองไม่เกี่ยวข้อง

เขาก็จะกลายเป็นบุคคลไม่สนใจการเมือง นั่นแสดงว่าการตัดสินใจทางการเมืองของเขายู่ในระดับต่ำ ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลรู้สึกว่าการเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัวมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเขา การดำเนินชีวิตจะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับการเมือง เขาจึงจำเป็นต้องเป็นผู้กำหนดทิศทางการเมือง ไม่ใช่ให้การเมืองมากำหนดทิศทางชีวิตเขา ดังนั้นเขาจึงพยายามเข้าไปมีส่วนพัวพันกับกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น แสดงว่าการตัดสินใจทางการเมืองของเขายู่ในระดับสูง

โดยหลักการแล้วหากบุคคลมีความรู้สึกเป็นเจ้าของการเมืองสูง ย่อมจะส่งผลต่อการตัดสินใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูงขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ตามความรู้สึกเป็นเจ้าของการเมืองย่อมขึ้นอยู่กับอรรถประโยชน์ (Utility) ที่ปัจเจกบุคคลได้สัมผัส ทั้งนี้โดยทฤษฎีอรรถประโยชน์แล้วอธิบายได้ว่า มนุษย์เราย่อมตัดสินใจบนพื้นฐานของอรรถประโยชน์สูงสุด (Supreme Utility) ทั้งนี้โดยธรรมชาติมนุษย์ปุถุชน (บุคคลผู้ยังมีกิเลสหนา) ก็มีความเห็นแก่ตัวเป็นฐาน ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลใดจะมีมากหรือน้อยแตกต่างกันออกไป แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นโดยทั่วไปย่อมจะเห็นความสำคัญของตนเองก่อนสิ่งอื่นเสมอ ฉะนั้นอรรถประโยชน์โดยหลักการทั่วไปจึงที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัจเจกเป็นสำคัญ อรรถประโยชน์มีความสัมพันธ์กับความเป็นเจ้าของการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือเรียกว่าเจ้าของอำนาจอธิปไตย ความรู้สึกเป็นเจ้าของการเมือง (Sense of belonging) จึงส่งผลต่อรูปแบบการเข้าไปมีส่วนพัวพันกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อย่างไรก็ตามนักวิชาการหลายท่านพยายามจำแนกระดับของการเข้าไปมีส่วนพัวพันกับการเมืองไว้หลายรูปแบบลักษณะ เช่น

จำแนกเป็นสองลักษณะ เช่น Barber J. David (1972 : 3) ได้แบ่งพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง เช่น การบริหารงาน การกำหนดนโยบาย และการตัดสินใจในการดำเนินงานด้วยตนเอง และ (2) การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อมเป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมแต่มิได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองด้วยตนเองโดยตรง แต่เป็นการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ด้วยวิธีการเลือกตั้งโดยประชาชนอย่างเสรี ซึ่งกลไกนี้ต้องการให้ประชาชนเข้ามาควบคุมการบริหารงานฝ่ายปกครองให้เป็นไปตามความต้องการ เช่นเดียวกันกับ Almond and Powell (1976 : 145-146)

แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) รูปแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Conventional forms) เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การสนทนาเรื่องการเมือง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ และการติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่การเมือง เป็นต้น (2) รูปแบบที่ไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Unconventional forms) เช่น การยื่นข้อเรียกร้อง การเดินขบวน การเข้าประจันหน้ากัน การละเมิดกฎหมายของสังคม การใช้ความรุนแรงทางการเมือง สงครามแบบกองโจรและการปฏิวัติรัฐประหาร เป็นต้น นอกจากนี้ จันทนา สุทธิจारी (2544 : 412-414) ก็แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) แบบเป็นทางการ ซึ่งมีลักษณะที่กฎหมายรองรับให้กระทำได้หรือต้องกระทำ เช่น การเลือกตั้ง การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การมีส่วนร่วมโดยการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์ (2) แบบไม่เป็นทางการ มีลักษณะที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม เช่น การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง การก่อความไม่สงบทางการเมือง เป็นต้น

จำแนกออกเป็นสามลักษณะ เช่น Angus Campbell (1968 : 459) จำแนกออกเป็น 3 ระดับ เช่น (1) ระดับสูง แสดงถึงการมาลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และเข้ามีส่วนร่วมอื่น ๆ (2) ระดับกลาง แสดงถึงการมาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น และ (3) ระดับต่ำ แสดงถึงการไม่มาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแม้ว่าจะมีส่วนร่วมอื่นๆ ก็ตาม เช่นเดียวกันกับ สมบัติ อารังญวงศ์ (2549 : 579) จำแนกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปัจเจกบุคคล (2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับองค์การหรือกลุ่ม และ (3) การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาชน

จำแนกเป็นสี่ลักษณะ เช่น ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ (2548 : 8-9) ได้จำแนกระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ (1) สนใจและมีส่วนร่วมมาก (2) สนใจและมีส่วนร่วมปานกลาง (3) สนใจและมีส่วนร่วมน้อย และ (4) ไม่มีส่วนร่วม เช่นเดียวกันกับ วรพิทย์ มีมาก และคณะ (2547 : 48-49) จำแนกออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) รูปแบบของกลุ่มผลประโยชน์ (2) รูปแบบของพรรคการเมือง (3) รูปแบบของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และ (4) รูปแบบของการแสดงออก บุคคลมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเขียน การพูด การโฆษณา การพิมพ์

จำแนกเป็นห้าลักษณะ เช่น Samuel P. Huntington and Joan M. Nelson (1982: 12-13) ได้แก่ (1) กิจกรรมการเลือกตั้ง (Electoral activity) (2) การวิ่งเต้น (Lobby) (3) กิจกรรมขององค์การ (Organization activity) (4) การติดต่อในบางประเด็น (Counteracting) (5) การใช้ความรุนแรง (Violence)

จำแนกเป็นหกลักษณะ เช่น Lester W. Milbrath (1971 : 12-16) ได้แก่ (1) การเลือกตั้ง (Voting) (2) การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (Party and campaign workers) (3) การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community activities) (4) การติดต่อกับทางราชการ (Contracting officials) (5) การเป็นผู้ประท้วง (Protestors) (6) การเป็นผู้สื่อข่าวสารทางการเมือง (Communicators)

จำแนกเป็นสิบลักษณะ เช่น Micheal Rush (1992 : 112) ได้แก่ (1) การดำรงตำแหน่งด้านการบริหารหรือการเมือง (Holding political or administrative officer) (2) การเสาะแสวงหาตำแหน่งด้านการบริหารหรือทางการเมือง (3) การเป็นสมาชิกที่เข้มแข็ง (Active membership) ในองค์การทางการเมือง (Political organization) (4) การเป็นสมาชิกเฉย ๆ (Passive membership) ในองค์การทางการเมือง (5) การเป็นสมาชิกที่เข้มแข็งขององค์การที่คล้ายคลึงกับองค์การทางการเมือง (Quasi political organization) (6) การเป็นสมาชิกเฉย ๆ ขององค์การที่คล้ายคลึงกับองค์การทางการเมือง (7) การชุมนุมในที่สาธารณะหรือชุมนุมเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง (Demonstration) (8) การอภิปรายถกเถียงข้อปัญหาทางการเมืองในรูปแบบไม่เป็นทางการ (Informal political discussion) (9) การให้ความสนใจทั่วไปต่อเรื่องราวทางการเมือง และ (10) การเข้าร่วมในรูปของการใช้สิทธิเลือกตั้ง (Voting)

จากประเด็นหลากหลายที่นักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศได้กล่าวถึงระดับและรูปแบบการเข้าไปมีส่วนพัวพันทางการเมือง ผู้เขียนขอสรุปและเรียกว่าเป็น “รูปแบบการตัดสินใจทางการเมืองแบบวิถีประชาธิปไตย” โดยจำแนกตามระดับความรู้สึกเป็นเจ้าของออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ บทบาทผู้สังเกตการณ์ (Political observant) บทบาทผู้มีส่วนร่วม (Political participant) และ บทบาทความเป็นหุ้นส่วน (Political partnership) รายละเอียดดังนี้

1. บทบาทผู้สังเกตการณ์ทางการเมือง (Political observant) การสังเกตการณ์ (Observation) หมายถึง การใช้ประสาทสัมผัส ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย เพื่อศึกษาพฤติกรรมและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น (บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ. 2551: 144) โดยการเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นหรือปรากฏขึ้นอย่างเอาใจใส่ (สุภางค์ จันทวานิช. 2554: 71) เพื่อค้นหาความจริงของปรากฏการณ์นั้นๆ โดยอาศัยประสาทสัมผัสโดยตรง ทำให้ได้ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ (สมนึก ภักทิธรณี. 2552 : 31) ดังนั้น การสังเกต จึงเป็นการใช้ประสาทสัมผัสอันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย สังเกตหรือศึกษาพฤติกรรมและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อหาข้อสรุปหรือข้อเท็จจริงที่ต้องการทราบ โดยการใช้ประสาทสัมผัสศึกษาพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง จากพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์นั้น อย่างเที่ยงตรงที่สุด

อย่างไรก็ดีการสังเกตจะเป็นวิธีมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมก็ตามหากพิจารณาถึงโครงสร้างของการสังเกตแล้ว อาจแบ่งได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) การสังเกตแบบมีรูปแบบที่แน่นอน (Structured observation) การสังเกตลักษณะนี้ ผู้สังเกตได้กำหนดเรื่องไว้อย่างแน่นอนเป็นการเฉพาะว่าจะสังเกตพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์อะไรเป็นการวางเค้าโครงไว้สำหรับเป็นหลักในการสังเกตอย่างแน่นอน การสังเกตแบบนี้เป็นการสังเกตที่มีการใช้เครื่องมือช่วยในการสังเกตหรือการบันทึก เช่น แบบตรวจสอบรายการแบบประเมินค่า ซึ่งได้จัดทำเป็นแบบฟอร์มไว้ล่วงหน้า การศึกษาในลักษณะนี้มักใช้กับการศึกษาเพื่อบรรยายเหตุการณ์ต่างๆ ที่มีระบบ หรือเพื่อทดสอบสมมติฐานซึ่งเป็นเหตุผลซึ่งกันละกัน (2) การสังเกตแบบไม่มีรูปแบบที่แน่นอน (Unstructured observation) การสังเกตลักษณะนี้เป็นการสังเกตอย่างอิสระ ผู้สังเกตไม่ได้กำหนดล่วงหน้าว่าสังเกตอะไรบ้าง มีพฤติกรรมหรือประสบการณ์อะไรเกิดขึ้นก็สังเกตเอาไว้

ส่วนประเภทของการสังเกตการณ์ แบ่งได้หลายแบบ ขึ้นกับเกณฑ์และทัศนะในการแบ่ง โดยทั่วไปแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ (1) การสังเกตการณ์ทางตรง (Direct Observation) เป็นการสังเกตการณ์ที่ผู้ สังเกตการณ์สัมผัสกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตรงด้วยตนเอง (2) การสังเกตการณ์ทางอ้อม (Indirect Observation) เป็นการสังเกตการณ์ ที่ผู้ สังเกตการณ์ไม่ได้เฝ้าดูหรือศึกษาเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์นั้นๆ โดยตรง แต่จะดูหรือ ศึกษาจากที่ได้บันทึกมา เช่น จากภาพยนตร์ โทรทัศน์ เทปบันทึกภาพ (วีดีโอ) เป็นต้น

การเป็นผู้สังเกตการณ์ทางการเมือง (Political observant) จึงหมายถึง การเฝ้าดู และการพูดคุย ติดตามสถานการณ์ทางการเมือง หรือการเคลื่อนไหวของตัวแสดงทางการเมืองที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็น รัฐบาล ข้าราชการ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มธุรกิจการเมือง ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน ตลอดจนกลุ่มการเมืองต่างๆ ว่าเป็นไปในลักษณะหรือทิศทางใดทิศทางหนึ่ง นอกจากการเฝ้าดูแล้วยังอาจรวมไปถึง การได้นั่งสนทนาคุยพูดเกี่ยวกับการเมือง อย่างไรก็ตามบุคคลจะมีพฤติกรรมของชั้นการเป็นผู้เฝ้าสังเกตการณ์ทางการเมืองได้ บุคคลนั้นย่อมมีความสนใจทางการเมืองพอสมควร จากการรวบรวมและสังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน โดยแบ่งบทบาทการเป็นผู้สังเกตการณ์ทางการเมือง ออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับต่ำเป็นเรื่องของความสนใจทางการเมือง ระดับกลางนอกจากสนใจแล้วยังแสดงพฤติกรรมทางการเมืองเป็นการเบื้องต้น ส่วนระดับสูงเริ่มแสดงพฤติกรรมทางการเมืองมากขึ้น บทบาทการเป็นผู้สังเกตการณ์ทางการเมืองมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จำแนกการตัดสินใจทางการเมืองในมิติบทบาทผู้สังเกตการณ์ทางการเมือง (Political observant)

ระดับต่ำ	ระดับกลาง	ระดับสูง
1. การไม่รู้ความเป็นไปทางการเมือง 2. การให้ความสนใจแก่ทางราชการ 3. การให้ความสนใจเรื่องราวทางการเมือง 4. การติดต่อข่าวสารทางการเมืองอยู่เสมอ 5. การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง 6. การอ่านหนังสือพิมพ์ทางการเมือง 7. การดูโทรทัศน์เกี่ยวกับปัญหาบ้านเมือง	1. การสนทนาเรื่องการเมือง 2. การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง 3. การอภิปรายถกเถียงปัญหาทางการเมือง 4. การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล 5. การเป็นผู้เปิดประเด็นพูดคุยเรื่องการเมืองให้คนอื่น 6. การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชน 7. การเขียนจดหมายหรือบทความถึงสื่อสารมวลชน 8. การแสดงความคิดเห็น การเขียน การพูด การโฆษณา การพิมพ์ 9. ประชาสัมพันธ์ทางการเมือง	1. การตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้ง 2. การส่งข่าวสารการสนับสนุนหรือคัดค้านให้แก่ผู้นำทางการเมือง 3. การคิดเรื่องหมายหรือแผนป้ายประชาสัมพันธ์ให้คนสนใจการเมือง 4. การพยายามพูดจาชักชวนผู้อื่นเพื่อไปออกเสียงเลือกตั้ง 5. การสนใจการเมืองแต่การไม่มาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแม้ว่าจะมีส่วนร่วมอื่น ๆ

2. บทบาทผู้มีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participant) การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วม หมายถึง การได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับที่อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งก็ได้ (เนตนา โพร้ประสระ. 2541) โดยอาจจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (สายสุนีย์ ปวุฒินันท์. 2541 : 41) เริ่มตั้งแต่การร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมลงมือปฏิบัติโดยมีความเข้าใจปัญหาของตนและตระหนักถึงสิทธิ์ของตนที่ (โกวิทย์ พวงงาม. 2550) การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลในสถานการณ์กลุ่ม ที่จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรคที่จะกระทำในสิ่งที่บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และแบ่งความรับผิดชอบกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มทำให้เกิดการมีส่วนร่วม (Newstrom and Davis. 2002) และการมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดความพอใจของสมาชิกและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ ตลอดจนทำให้เขาได้รับการยอมรับ (Recognition) มีความรับผิดชอบ (Responsibility) และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น (Self-esteem) ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิก (ทองใบ สุดชาวี. 2543 : 227)

การมีส่วนร่วม จึงหมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรง หรือทางอ้อมก็ได้ และยังเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่สมาชิกเป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการดำเนินงานมากขึ้น การเข้าไปมีส่วนร่วมยังทำให้เกิดทัศนคติต่อการดำเนินกิจกรรมดีขึ้น ส่งผลให้สมาชิกเกิดความพอใจ เกิดความผูกพันและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ และ **การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation)** หมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นไปในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติก็ตาม (Weiner, Myron. 1971 ; (วัชรวิทย์ไชยสาร. 2545 : 48) เพื่ออิทธิพลของกลุ่มการเมืองในการเลือกกำหนดบุคคลในวงการบริหารหรือกีดกันรัฐบาลให้กระทำตามที่พลเมืองผู้นั้นหรือกลุ่มนั้นต้องการ

(Norman H. Nie and Sidney Verba. 1972) ตลอดจนมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ"(จันทนา สุทธิจรี. 2544 : 410) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะที่ร่วมกันสองประการ ได้แก่ (1) ต้องเป็นไปตามความสมัครใจและ (2) ต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ นอกจากนั้นกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเป็นไปตามที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ หรืออาจใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ได้

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) จึงหมายถึง การเข้าไปร่วมกระทำกิจกรรมทางการเมือง ได้แก่ การไปเลือกตั้ง การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การติดต่อกับทางราชการ การวิ่งเต้น (Lobby) กับผู้มีอำนาจของรัฐ การติดต่อกับนักการเมือง การเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องผลประโยชน์ การเป็นสมาชิกของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง การเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเข้าร่วมชุมนุมในที่สาธารณะ การบริจาคเงิน/สิ่งของช่วยเหลือพรรคการเมือง การช่วยผู้สมัครหรือพรรคการเมืองหาเสียง เป็นต้น การตัดสินใจทางการเมืองในมิติบทบาทการเป็นผู้มีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participant) จึงมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 จำแนกการตัดสินใจทางการเมืองในมิติบทบาทการเป็นผู้มีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participant)

ระดับต่ำ	ระดับกลาง	ระดับสูง
1. การไปเลือกตั้งเฉย ๆ โดยไม่มีเหตุผล 2. การไปเลือกตั้งโดยถูกชักจูง 3. การไปเลือกตั้งโดยคิดว่าเป็นหน้าที่ 4. การไปเลือกตั้งโดยคิดว่าเสียงของตนมีความหมาย 5. การไปเลือกตั้งเพราะต้องการให้คนที่ตนสนับสนุนได้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 6. การไปเลือกตั้งเพราะคิดว่าเป็นการพัฒนาประชาธิปไตย	1. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ทางการเมืองเป็นส่วนตัว โดยมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตัว เฉพาะครอบครัวหรือหมู่คณะของตน 2. การติดต่อกับทางราชการเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐ เช่น การเสียภาษี การทำถนน การขอรับสวัสดิการ เป็นต้น 3. การวิ่งเต้น (Lobby) กับผู้มีอำนาจของรัฐ 4. การติดต่อผู้นำทางการเมืองเพื่อหาทางเข้าไปมีอิทธิพลทางการเมือง ดำเนินงานภาครัฐ 5. การติดต่อกับนักการเมืองเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มพวกตนเอง	1. การเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องผลประโยชน์เฉพาะอย่างหรือผลประโยชน์ต่อส่วนรวม 2. การเป็นสมาชิกของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองใดๆ 3. การเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเพื่อหวังว่าพรรคจะให้การช่วยเหลือ 4. การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง/แนะนำตัวของนักการเมือง 5. การเข้าร่วมชุมนุมในที่สาธารณะหรือชุมนุมเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง 6. การบริจาคเงิน/สิ่งของช่วยเหลือพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง 7. การช่วยผู้สมัครหรือพรรคการเมืองหาเสียง 8. การพยายามพูดเชิญชวนให้ผู้อื่นไปเลือกผู้ที่ตนสนับสนุน

3. บทบาทความเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง (Political partnership) คำว่า Partnership ตามพจนานุกรม English-Thai: Longdo Dictionary (2559) แปลว่า หุ้นส่วน ความร่วมมือ พันธมิตร ห้างหุ้นส่วน โดยนัยแล้วเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเกี่ยวพันของสิ่งสองสิ่งขึ้นไปร่วมกัน ซึ่งอาจจะเป็นระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับองค์กร องค์กรกับองค์กร ได้เข้ามาร่วมกันกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามกับเดี่ยว (Single) หรือ บัณฑิตบุคคล (Individual) ความหมายของหุ้นส่วน (Partnership) ในทางสังคมศาสตร์เป็นรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ผู้แสดงบทบาท (Actor) อย่างน้อย 2 ฝ่ายตกลงใจเข้ามาเป็นหุ้นส่วนกัน มีบทบาทและหลักการที่ตกลงร่วมกัน (Kickbush I, Quick J. 1998) เพื่อการบรรลุเป้าหมายที่มีร่วมกัน (Irish government public-private partnership. 2009) โดยร่วมกันจัดหาทรัพยากรและยุทธวิธีการดำเนินการ ร่วมกันรับผิดชอบในการดำเนินงาน ลงทุน หนี้สิน เฉลี่ยความเสี่ยง และแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น (The National Council for Public-Private Partnership. 2009) ทั้งนี้หุ้นส่วนแต่ละฝ่ายยังคงค่านิยม (Value) และอัตตลักษณ์ (Identity) ของฝ่ายตนไว้ได้จากการต่อรอง

เพื่อให้เกิดผลดีกับฝ่ายตนมากที่สุด ดังนั้นโดยสรุป ความเป็นหุ้นส่วน (Partnership) จึงหมายถึง การที่บุคคลหรือองค์กรได้เข้าร่วมกันดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเริ่มตั้งแต่ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม การลงทุนร่วม การแบ่งบทบาทหน้าที่ในการแสดง การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนการร่วมกันรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ดีสังคมประชาธิปไตยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายในความคิดเห็นทางการเมือง ความรัก ความชอบ ซึ่งเรียกว่าค่านิยม หรือการเห็นคุณค่าทางการเมือง จึงมีความแตกต่างกันออกไป กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง (Political interest group) จึงเกิดขึ้น ด้วยเหตุผลเป็นการหลวมรวมความต้องการของกลุ่มคนที่คล้ายกันเข้าร่วมกลุ่มกัน กระทำกิจกรรมทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตน กลุ่มอาจจะมีลักษณะเป็นทางการเมืองหรือไม่เป็นทางการเมืองก็ได้ เช่น พรรคการเมือง กลุ่ม นปช. กลุ่มพันธมิตรฯ กลุ่ม กปปส. กลุ่มสมัชชาคนจน กลุ่มเอ็นจีโอ เป็นต้น การร่วมตัวของกลุ่มมีฐานคติมาจากความต้องการที่คล้ายคลึงกัน จนพัฒนาလာมาเป็นหุ้นส่วนซึ่งเรียกว่าหุ้นส่วนทางการเมือง (Political partnership) ดังนั้นการเป็นหุ้นส่วนทางการเมืองหมายถึง การที่ปัจเจกมีความรู้สึกเป็นเจ้าของการเมือง (Political sense of belonging) หากพิจารณาในภาพรวมของรัฐโดยเฉพาะการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ระบุว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ปัจเจกมีความรู้สึกเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างสูงยิ่ง ประชาชนย่อมจะแสดงความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย รักและหวงแหนอำนาจอธิปไตย บุคคลใดได้ยึดหรือใช้อำนาจอธิปไตยโดยอำเภอใจที่ปราศจากการยินยอมของประชาชน ประชาชนย่อมไม่อาจยอมรับได้ หรือ หากพิจารณาภาพย่อยของการเมือง หมายถึง การที่สมาชิกของกลุ่มการเมืองควรมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกลุ่มการเมืองร่วมกันซึ่งนำไปสู่การมีอุดมการณ์ทางการเมืองตามแบบฉบับของกลุ่ม เช่น อุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์ อุดมการณ์ของพรรคประชาธิปไตย อุดมการณ์ของพรรคเพื่อไทย เป็นต้น

บทบาทความเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง (Political partnership) จึงหมายถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของประเทศ ได้แก่ การเป็นเจ้าของร่วมกัน การออกแรง/ออกทุน เคลื่อนไหวการเมืองร่วมกัน การแบ่งปันรับผิดชอบ การแบ่งบทบาทการแสดงทางการเมือง การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น พฤติกรรมทางการเมืองของบทบาทความเป็น

หุ้นส่วนทางการเมืองเน้นที่เป้าหมายของการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองจึงมีลักษณะ 2 ประการ กล่าวคือ (วรทิพย์ มีมาก และคณะ. 2547 : 48-49) (1) รูปแบบของกลุ่มผลประโยชน์ (Political interest group) การรวมตัวกันของบุคคลเป็นกลุ่มหรือองค์กรในสังคม จะมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การรักษาสถิติผลประโยชน์ของกลุ่มตนเท่านั้น โดยไม่มีเป้าหมายที่จะเข้าไปเป็นรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศแต่อย่างใด สำหรับเป้าหมายของแต่ละกลุ่มจะแตกต่างกันไป บางกลุ่มอาจเรียกร้องให้รัฐบาลทำตามสิ่งที่กลุ่มตนต้องการ เช่น กลุ่มชาวนา กลุ่มชาวสวนยาง กลุ่มผู้ประกอบการเอกชนก็จะเรียกร้องให้มีการแก้ไขกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับเดิม หรือการออกกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับใหม่ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่กลุ่มของตน เช่น กฎหมายภาษี กฎหมายการค้าและการลงทุน ฯลฯ บางกลุ่มอาจเรียกร้องให้รัฐบาลจัดทำนโยบายหรือโครงการที่กลุ่มตนได้ประโยชน์ เช่น การสร้างบ่อนกาสิโน การขยายเวลาปิดสถานเริงรมย์ เป็นต้น หรือ (2) รูปแบบของพรรคการเมือง (Political party) เป็นการเข้ามารวมกลุ่มกันของบุคคลที่มีความเชื่อทางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน เป้าหมายหลักจะอยู่ที่การส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อไปทำหน้าที่ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร อย่างไรก็ตาม การเข้ามารวมตัวกันรูปแบบพรรคการเมืองยังมีเป้าหมายอื่นอีกเช่น การให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน การดูแลและรักษาสถิติผลประโยชน์ของส่วนรวม การสร้างผู้นำทางการเมือง การควบคุมติดตามและตรวจสอบทางการเมือง ฯลฯ ในส่วนของประชาชนก็สามารถเข้าไปเป็นหุ้นส่วนทางการเมืองได้ เช่น การสมัครเป็นสมาชิกพรรค การเข้าประชุมพรรค การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของพรรค การช่วยรณรงค์หาเสียงในช่วงที่มีการเลือกตั้ง ฯลฯ

ตารางที่ 3 จำแนกการตัดสินใจทางการเมืองในมิติบทบาทความเป็นหุ้นส่วน ทางการเมือง (Political partnership)

รูปแบบของกลุ่มผลประโยชน์	รูปแบบของพรรคการเมือง
1. การรวมตัวหรือก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม หรือร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว เพื่อเข้าไปมีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะหรือติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทในชุมชนจึงนับว่าเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูงตลอดจนมีระดับความผูกพันทางจิตใจกับชุมชน 2. การได้รับเลือกตั้งให้เป็นประธานหรือหัวหน้ากลุ่มที่มีอำนาจในการตัดสินใจอาจจะเป็นระดับชุมชน หรือระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติ 3. การชุมนุมเคลื่อนไหวเพื่อสนับสนุนรัฐบาล 4. การยื่นข้อเรียกร้องความต้องการแก้ปัญหา 5. การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง (Protestors) เพื่อร้องร่ำขอความต้องการบางสิ่งบางอย่าง 6. การชุมนุมเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านรัฐบาล 7. การเข้าปะทะกัน โดยการใช้กำลังตามกฎหมายของสังคม 8. การก่อจลาจลเพื่อบังคับให้รัฐบาลทำอะไรบางอย่าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงที่เปิดเผยต่อสาธารณะชน 9. การก่อความไม่สงบทางการเมือง หรือ การใช้ความรุนแรง (Violence) พยายามสร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจ การกำหนดนโยบายของรัฐบาล หรืออาจมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง เป็นต้น 10. การสงครามแบบกองโจรหรือการปฏิวัติรัฐประหาร เช่น เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ เข้าร่วมกับกระบวนการก่อความไม่สงบ	1. การเข้าร่วมพรรคการเมืองช่วงระหว่างการเลือกตั้ง 2. การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง 3. การเป็นสมาชิกผู้กระตือรือร้นของพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง 4. การร่วมประชุมแกนนำของพรรค 5. การร่วมดำเนินกิจกรรมสาธารณะของกลุ่มการเมือง หรือพรรคการเมือง 6. การดูแลกิจกรรมของร่วมดำเนินกิจกรรมสาธารณะ และดูแลกิจกรรมของพรรคการเมือง 7. การดำรงตำแหน่งสำคัญในพรรคการเมือง 8. การร่วมระดมทุนเข้ากลุ่มหรือพรรคการเมือง 9. การเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมืองไม่ว่าจะในระดับใด หากมีการใช้วิธีเลือกตั้ง เช่น ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จนถึงระดับชาติ 10. การลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมือง 11. การได้รับเลือกตั้งเป็นตัวแทนอาจจะเป็นระดับชุมชน หรือระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติ 12. การเสาะแสวงหาตำแหน่งด้านการบริหารหรือทางการเมือง 13. การดำรงตำแหน่งทางการเมือง

อย่างไรก็ตามบทบาทพฤติกรรมทางการเมืองอาจพิจารณาในลักษณะอื่นก็ได้ เช่น **รูปแบบของปัจเจกชน** เช่น การไปเลือกตั้ง การลงประชามติ (Referendum) การแสดงประชานิธิ (Plebiscite) (การถามความเห็นของบุคคล) การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกองค์กรประชาสังคม การเข้าร่วมประชาพิจารณ์ การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย การเข้าชื่อเสนอถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การชุมนุมทางการเมือง การแสดงความคิดเห็นแบบอารยะขัดขืนซึ่งต้องเลือกสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับส่วนรวม โดยต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม **รูปแบบขององค์กรการเมือง** เช่น การสมัครรับเลือกตั้ง การบริหารพรรคการเมือง การดำรงตำแหน่ง

ทางการเมือง การบริหารองค์กรของรัฐ ฯลฯ หรือ**รูปแบบระหว่างองค์กร** เช่น การสร้างกลุ่มพันธมิตร การสร้างเครือข่าย การสร้างประชาคม การเคลื่อนไหวทางการเมือง การแข่งขันอำนาจ การแข่งขันการนำทางการเมือง การสร้างความขัดแย้ง การแก้ไขความขัดแย้งซึ่งจำเป็นต้องมีขั้นตอนธรรม คือความอดทนต่อผู้อื่น

จากสาระการตัดสินใจทางการเมืองดังกล่าวมาได้ข้อสรุปที่ไปในทิศทางเดียวกันว่า **บุคคลย่อมตัดสินใจทางการเมืองบนพื้นฐานของอรรถประโยชน์สูงสุด** ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่าอรรถประโยชน์สูงสุดนั้นอธิบายด้วยทฤษฎีอะไร ทฤษฎีปัจจัยกำหนด (*Deterministic theories*) ที่ระบุว่าปัจจัยทางสังคมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของพฤติกรรมการเมือง จากทฤษฎีอาสสรุปว่า “ความสัมพันธ์ส่วนตัว คือ อรรถประโยชน์สูงสุด เช่น ญาติโดยสายโลหิตย่อมมีความสำคัญกว่าบุคคลอื่น ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (*Exchange Theory*)” สถานคติที่ระบุความต้องการและผลประโยชน์จึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคน อธิบายได้ว่า จะได้อะไรจากการตัดสินใจทางการเมืองแบบใด ดังนั้น รางวัลหรือความสูญเสีย คือ อรรถประโยชน์สูงสุด เช่น การซื้อสิทธิขายเสียง เป็นต้น ทฤษฎีจิตวิทยา (*Psychology Theories*) ปัจจัยทางด้านความรู้สึกหรือความผูกพันทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจการเมือง ดังนั้น *ความรู้สึกดี (Feeling)* คือ อรรถประโยชน์สูงสุด เช่น ความเชื่อ ค่านิยม ความศรัทธา ความภักดี ความผูกพัน เป็นต้น และ ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล (*Consciously Rational Theories*) ปฏิกริยาของความสำนึกตรึงตรองเชิงเหตุผล (*Rational framework*) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมือง อย่างไรก็ตามการใช้หลักเหตุผลมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจทางการเมืองย่อมมีกรอบแนวคิดที่หลากหลาย แต่ก็สามารถได้ว่า “เหตุผลเชิงทฤษฎีย่อมมีผลต่อการตัดสินใจทางการเมือง” เช่น หลักเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ระบุว่าผลผลิตทางการเมืองคือต้นทุนนโยบายสาธารณะจำเป็นต้องตอบสนองต่อความจำเป็นและความต้องการของพลเมืองในรัฐ ซึ่งหากรัฐบาลไม่มีนโยบายดังกล่าว รัฐบาลนั้นก็จะถูกปฏิเสธจากประชาชน ผ่านกระบวนการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตามในประเทศที่พลเมืองส่วนใหญ่ยังเข้าไม่ถึงการใช้หลักเหตุผลประกอบการตัดสินใจทางการเมืองที่แท้จริงแล้ว หากรัฐบาลออกนโยบายที่มุ่งสนองตอบความต้องการของประชาชนเป็นหลัก นโยบายการออกนโยบายการแก้ปัญหาความยากจน โดยรัฐแจกเงินประชาชนซึ่งสอดคล้อง

และตรงกับความต้องการของประชาชนมาก นโยบายเช่นนี้อาจนำมาซึ่งผลกระทบหลายอย่าง เช่น ประชาชนอาจถูกปลูกฝังให้เป็นผู้รอรับการหยิบยื่นจากรัฐเพียงอย่างเดียวโดยไม่สนใจทำมาหากินใดๆ นโยบายที่ดีควรออกมาในลักษณะพอสังเขป 2 ลักษณะ (สนุก สิงห์มาตร และสัญญา เคนาภูมิ. 2558 : 91-101) (1) นโยบายแนวรัฐสวัสดิการเป็นนโยบายสาธารณะที่สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของประชาชน นโยบายสาธารณะเพื่อรักษาสถานอำนาจ หรือการยอมรับจากประชาชน เป็นนโยบายที่ตั้งบนพื้นฐานของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political economy) และ (2) แนวนโยบายพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นเลิศ (อาศัยวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร เพราะประชาชนอาจคิดไม่ออก เนื่องจากมีข้อจำกัด หลายอย่างเช่น การศึกษา ประสบการณ์ การเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ ฯลฯ เป็นแนวคิดนโยบายการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ (Excellence Development)

บทสรุป

การตัดสินใจทางการเมืองของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงขึ้นอยู่กับ การให้ความสำคัญเกี่ยวกับอรรถประโยชน์สูงสุดทางการเมืองซึ่งอาจเป็นเรื่อง ความสัมพันธ์ส่วนตัวตามทฤษฎีปัจจัยกำหนด (Deterministic theories) รางวัล หรือความสูญเสียตามทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) ความรู้สึกดี (Feeling) ตามทฤษฎีจิตวิทยา (Psychology Theories) และเหตุผลเชิงทฤษฎียอมมีผลต่อการตัดสินใจทางการเมืองตามทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล (Consciously Rational Theories) จึงเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนที่จะนำไปพิจารณากำหนดแนวทางการพัฒนาวิถีประชาธิปไตยอุดมปัญญาที่แท้จริง โดยเฉพาะแนวนโยบายแห่งรัฐที่จำเป็นต้องมุ่งมั่นแก้ปัญหาความต้องการความจำเป็นของพลเมืองและการพัฒนาประเทศชาติไปสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืนที่สุด

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้เขียน

รองศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

E-mail : zumsa_17@hotmail.com

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2550). การปกครองท้องถิ่นไทย: เอกสารตำราหลัก ประกอบ
การเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการ
ปกครองท้องถิ่น วิชาการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ:
เอ็กสเปอร์เน็ท.
- คะนิงแฮม ศรีบัวเตียม และคณะ. (2545). แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบ
มีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ปัญหา
อุปสรรคและทางออก. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า
- จันทนา สุทธิจारी. (2544). “การมีส่วนร่วมของประชาชน”ในการเมืองการปกครอง
ของไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ: วิ.เจ.พรินเตอร์
- ทิตยา สุวรรณะชญ. (2543). แนวคิด ทฤษฎีสังคม. กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). การมีส่วนร่วมแนวคิดทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพฯ:
บริษัทพานิชพระนครจำกัด.
- ทองใบ สุดซารี. (2543). ทฤษฎีองค์การวิเคราะห์แนวความคิดทฤษฎีและการ
ประยุกต์. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- เนตินา โพธิ์ประเสริฐ. (2541). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมและความผูกพัน
ต่อองค์กรของพนักงาน : ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัท สิทธิผล 1919 กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ. (2550). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2551).ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 10).
กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์
- ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล. (2541). การมีส่วนร่วมในทางการเมือง. กรุงเทพฯ: สารศึกษา

ปิยะนุช เหลืองงาม. (2552). **บรรทัดฐานในการตัดสินใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในการเรียนวิทยาศาสตร์เรื่องภาวะโลกร้อนตามแนวทางการสอนวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสังคม (STS)**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พจนานุกรม English-Thai: Longdo Dictionary. (2559). [Online] Available ; <http://dict.longdo.com/search/partnership> [20 เมษายน 2559]

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. (2557). “การพัฒนาประชาธิปไตยกับการสร้าง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย” **รัฐศาสตร์**. 62, 7 (กรกฎาคม). หน้า 9-44.

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. (2558). “ก้าวข้ามกับดักการพัฒนาประชาธิปไตยไทยด้วยการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : เส้นทางใหม่ที่ยั่งยืนกว่า”, **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 32 (3) : กันยายน-ธันวาคม 2558

ยุพาพร รูปงาม. (2545). **การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานประมาณ ในการปฏิรูป ระบบราชการ**. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

รัตนะ ปัญญาภา, พระมหาสมบุญ ภูฑูมิกโร และประพันธ์ ศุภสร. (2558). “การปรับวิธีคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีในสังคมไทยให้สอดคล้องกับ พระพุทธศาสนา”. **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 32 (3) : กันยายน-ธันวาคม 2558

วรพิพย์มีมาก และชินันท์ฉายาขวลิต. (2547). **หน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข**. กรุงเทพฯ : จำไทยเพรส

วัชรรา ไชยสาร. (2545). “การมีส่วนร่วมในทางการเมืองกับการเมืองภาคประชาชน” **รัฐศาสตร์ ฉบับเดือนพฤษภาคม 2545** หน้า 48

สนุก สิงห์มาตร และสัญญา เคนาภูมิ. (2558). “ประชาธิปไตยกินได้ : ของจริงหรือแค่วาทกรรมการเมือง (The Edible Democracy : Fact or Just Politic Discourse)” **วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, 2 [2(4)] : กุมภาพันธ์ - กรกฎาคม พ.ศ. 2558

- สมนึก ภัททิยธนี. (2552). **พื้นฐานการวิจัยการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กทม. : ประสานการพิมพ์
- สมบัติ อารังธัญญวงศ์. (2549). **การเมืองไทย**. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2558ก). “วิถีพอเพียง วิถีประชาธิปไตย : กรณีศึกษาชุมชนตำบลโคกพระ ตำบลมะค่าและตำบลกุดไผ่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. 4 (2) (ฉบับพิเศษ) : พฤษภาคม – สิงหาคม 2558
- สัญญา เคนาภูมิ. (2558ข). “วิถีประชาธิปไตยของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” **วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์**, 5 (2) : กรกฎาคม-ธันวาคม 2558
- สายสุนีย์ ปุติพันธ์. (2541). **ความรู้ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมทางกิจกรรมในโครงการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลทั่วไปของรัฐ : กรณีศึกษาโรงพยาบาลสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สุภาค์ จันทวานิช. (2554). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2543). **การเมืองของพลเมือง**. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ
- Almond, G.A. and B.G. Powell. (1976). **Comparative Political Today**. Boston: Little, Brown & Co
- Barber J. David. (1972). **Citizen Politics**. Chicago : Markham
- Barnard, C.I. (1983). **Functions of an Executive**. M.A. Harvard University Press. 168-169.
- Campbell, Angus. (1968). **Political Efficacy**. In *measure of political attitudes*. The Institute for Social Research. New York : Knopf
- Easton, David. (1960). **The Political System**. New York : Alfred A. Knoff
- Erwin, William. (1976). **Participation Management: Concept Theory and Implementation**. Atlanta : Georgia State University

- Forum, Docklands. (1996). **Millennium. Partnerships for Sustainable Regeneration**, London
- Forum, Docklands. (1997). **Urban Regeneration: Partnerships for Success**, PLCR, London
- Harrop, Martin and Miller, L. William. (1987). **Elections and Voters: A Comparative Introduction**. Hampshire: Macmillan Education, pp. 130-146.
- Henry, Fayol. (1967). **General and Industrial Management**. New York : Pittnans Publishing Corporation.
- Himmelman, A.T. (1996). "On the Theory and Practice of Transformational Collaboration: From Social Service to Social Justice."In **Creating Collaborative Advantage**, C. Huxham, ed., pp. 16–43. London, England: Sage Publications, Ltd
- Huntington, Samuel P., and John M. Nelson. (1982). **No Easy Choice: Political Participation in Developing Countries**. Cambridge: Harvard University Press,
- Irish Government Public-Private Partnership (PPP). (2009). [cited 2009 May 29]. Available from: URL: [http:// www.ppp.gov.ie/glossary-fags/fags](http://www.ppp.gov.ie/glossary-fags/fags)
- Key, V.O.. (1966). **The responsible electorate; rationality in presidential voting 1939-1960**. Cambridge, Belkmap : pren of Harvard University.
- Kickbush I, Quick J. (1998). **Partnerships for health in the 21st century**. World Health Statistics Quarterly 1998; 51:68-74.
- Lasswell, D. Harold and Kaplan, Abraham. (1970). **Power and Society**. New Haven : Yale University
- Lester, W. Milbrath. (1971). **Political Participation**, New York : University of Buffalo Press

- Levine, M. Herbert. (1982). **Political Issues Debated**. Englwod Clifts, New Jersey, Lowndes, Vivien. & Skelcher, Chris. (1998). "The Dynamics of Munti-OrganisationalPartnerships: An Analysis of Changing Modes of Governance". **Public Administration Review**, 76 (2), pp. 313-333
- Mackintosh, M. (1992). 'Partnership: Issues Of Policy and Negotiation', **Local Economy**, Vol 7, No.3. Winter. pp 210-214
- Moody. (1983). **Decision Making : Proven Methods for Better Decision**. Singapore : MC Graw-hill Book Company
- Newstrom, John W., & Davis, Keith. (2002). **Organizational behavior: Human behavior at work**. (11th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Paul, Doyle Johnson. (1981). **Sociological Theory**. New York: John Wiley & Son, pp. 351-352.
- Rush, Michael. (1992). **Politics and society: An introduction to political sociology**. New York: Prentice-Hall,
- Simon, Herbert A. (1980). **The role of the leader in public administration**. New York: Mcmillan
- The National Council for Public-Private Partnership. (2009). **Keys to successful Public-Private Partnerships**. [cited 2009 May 29]. Available from: URL: [http:// www. ncpp.org](http://www.ncpp.org)
- Verba, Sidney and Nie, Norman H. (1972). **Participation in America : Political Democracy and Social Equality**. New York : Harper & Row
- Weiner, Myron. (1971). "Political Participation : Crisis of the Political Process", pp. 161- 163. In **Leonard, Binder and others (eds.)**. Crisis on Sequences in Political Development. Princeton : Princeton University Press
- Wolin, Sheldon S. (1960). **Politics and vision : continuity and innovation in western political thought**. New Jersey : Princeton